

RESSENYA A LLUCH, GEMMA & MIQUEL NICOLÀS, *ESCRITURA ACADÈMICA. PLANIFICACIÓ, DOCUMENTACIÓ, REDACCIÓ, CITACIÓ I MODELS*, BARCELONA, UOC, 2015, 274 p. ISBN: 978-84-9064-443-0

REVIEW TO LLUCH, GEMMA & MIQUEL NICOLÀS, *ESCRITURA ACADÈMICA. PLANIFICACIÓ, DOCUMENTACIÓ, REDACCIÓ, CITACIÓ I MODELS*, BARCELONA, UOC, 2015, 274 p. ISBN: 978-84-9064-443-0

JOSEP E. RIBERA I CONDOMINA
josep.ribera@uv.es

Universitat de València

Des que a principis dels anys 90 del segle passat, els paradigmes basats en l'enfocament comunicatiu van començar a dominar el panorama de la lingüística i de l'ensenyament de llengües a les nostres aules, la Filologia Catalana ha acumulat una sòlida tradició en l'àmbit aplicat de l'ensenyament de la competència comunicativa escrita. Així, ensenyar a escriure, a partir de les metodologies i les estratègies que ens proporcionen la lingüística textual i l'anàlisi del discurs, ha esdevingut un objectiu important de la tasca docent i investigadora d'un nombre ingent de lingüistes. L'alt nivell que exhibeixen els estudis catalans en aquest àmbit es comprova en els treballs de figures de renom internacional com Anna Camps, Daniel Cassany, Josep Maria Castellà o Maria Josep Cuenca, per citar-ne només alguns dels més rellevants.

En aquest context, el manual *Escriptura acadèmica. Planificació, documentació, redacció, citació i models*, que ens proporcionen els professors Gemma Lluch i Miquel Nicolàs, podria semblar un més de la llarga llista de treballs sobre competència comunicativa escrita. Res més lluny de la realitat.

Aquest manual forneix uns materials i unes eines per a ensenyar a escriure que emanen encara la frescor de les pissarres digitals i de les pantalles de projecció amb què els autors han interactuat amb els estudiants al llarg d'anys de dedicació a l'ensenyament de la competència comunicativa i a l'assessorament lingüístic. Òbviament, però, amb la llarga tradició que els precedeix, Lluch i Nicolàs parteixen d'un pòsit necessari. Ens agradaria, si més no, fer referència a dos precedents que qui subscriu aquestes paraules considera fonamentals: d'una banda, el manual de Francesca Nicolau i M. Josep Cuenca *Pensar, organitzar, escriure. Competència comunicativa per a professionals de les TIC* (Barcelona, UOC, 2008); d'altra banda, el llibre *Comunicar la ciència. Teoria i pràctica dels llenguatges d'especialitat*, de Patrícia Alberola i altres autors (Picanya, El Bullent, 1996).

No ha estat endebades que hem citat aquests dos precedents. El llibre de Lluch i Nicolàs s'estructura en dues parts ben definides: la primera (capítols I a V) aborda les diverses fases del complex procés que constitueix l'escriptura acadèmica; la segona (capítols VI a XV) s'ocupa de la diversitat de gèneres acadèmics. En el cas de la primera part, se'ns fa inevitable la referència a Nicolau i Cuenca (2008), acostumat com està el ressenyador a treballar aquests materials a les aules virtuals de l'assignatura *Competència comunicativa per a professionals de les TIC*, dels Estudis d'Informàtica, Multimèdia i Telecomunicació de la UOC; els autors ja s'han encarregat de deixar constància d'aquesta empremta a la bibliografia del seu llibre. Pel que fa a la segona part, potser no és tan evident la relació amb l'obra d'Alberola i altres autors; de fet, Lluch i Nicolàs no l'esmenten entre les seves fonts: és clar que aquell llibre s'ocupa de més a prop dels gèneres acadèmics des de la perspectiva dels anomenats llenguatges d'especialitat i que l'obra té en el punt de mira més aviat les anomenades *ciències pures*. Amb tot, l'exposició detallada de les característiques dels gèneres acadèmics que ofereixen Lluch i Nicolàs ens fa inevitable la remissió al llibre d'Alberola i altres autors. A més, amb aquesta relació, volem fer palesa una idea general subjacent a *Escriptura acadèmica*: la comunicació de les anomenades *ciències pures* i la de les ciències humanes i socials no és substancialment diferent. Més encara: el gèneres acadèmics comparteixen uns trets lingüísticodiscursius transversals a totes les ciències, definits, és clar, per l'àmbit d'ús acadèmic. I Lluch i Nicolàs s'encarreguen de destacar-ho.

No volem donar a entendre, però, que concebem *Escriptura acadèmica* com la mera suma dels continguts de les obres suara esmentades. De fet, el manual de Lluch i Nicolàs incorpora el bo i millor d'aquelles obres, alhora que exhibeix el seu propi ADN de principi a fi. Així, d'entrada, en consonància amb les característiques dels materials que publica la UOC, sobretot dins de la col·lecció Manuals (Comunicació), cal destacar la funcionalitat, la claredat expositiva i la voluntat didàctica de l'obra, amb abundància de taules, paràgrafs de definició de conceptes i paràgrafs esquemàtics d'enumeració de trets, propietats o fases dels diferents processos i gèneres. D'altra banda, convé subratllar també l'originalitat dels autors en l'exposició de les fases del procés de producció textual, amb l'explicitació de les operacions de documentació i citació com a processos singulars en l'àmbit acadèmic vinculats a la planificació i a la redacció, respectivament.

Com no podia ser d'una altra manera, els capítols I a V, dedicats a les fases del procés de producció, s'organitzen a grans trets seguint un esquema sintetitzant o *top-down*, que respon al funcionament

cognitiu dels processos lingüístics (vegeu la taula 2, pàgina 23). D'aquesta manera, la planificació (capítol I) passa per delimitar, en primer lloc, les característiques textuales vinculades al context; a continuació cal seleccionar el tema del text, el contingut, el tipus d'informació i el punt de vista que cal adoptar, i, finalment, cal organitzar les idees de manera coherent amb els trets del gènere textual. Així doncs, l'elaboració de la pluja d'idees, amb les revisions que convingui, ha de permetre la construcció d'un esquema textual que servirà per organitzar jeràrquicament el text. El capítol II s'ocupa de la documentació com a conjunt d'operacions vinculades a la planificació que impliquen: a) la selecció de les fonts documentals, b) els tipus de cerca que convé efectuar i com cal realitzar les cerques d'informació en funció dels tipus de fonts, c) la gestió de la documentació, i d) la lectura comprensiva de les fonts documentals.

El capítol III aborda el procés de redacció, que comporta reflexionar sobre la tipologia textual i les característiques d'adequació, coherència i cohesió vinculades a cada tipus de text i al gènere discursiu. En aquest capítol, ens sembla remarcable el tractament de Lluch i Nicolàs dels textos expositius com una mena de macrotipologia molt estretament vinculada a l'àmbit acadèmic i que admet diversos esquemes organitzatius, que inclouen seqüències descriptives i narratives (organització temporal, en diuen els autors), a més de les pròpiament expositives (comparatives i explicatives). D'altra banda, Lluch i Nicolàs fan ben explícita la importància que té en el resultat textual l'organització visual de la informació. En aquest aspecte, destaquen el paper de l'ortotipografia, la bona construcció dels paràgrafs —entesos com a unitats temàtiques, estructurals (amb els diferents tipus de paràgrafs) i visuals—, el disseny dels blocs textuales i el tenor interpersonal adequat. Es tracta d'assolir un producte acadèmic que ha de buscar la claredat, la concisió, la precisió, l'objectivitat i l'agilitat rítmica d'una prosa variada quant als recursos textuales.

Al capítol IV es discuteixen les operacions de citació, molt vinculades al procés de redacció dels textos acadèmics. Resulta molt rellevant la concepció de la citació com “el procediment cognitiu amb què integrem la informació dins d'un text acadèmic o científic de manera eficient i correcta” (pàgina 85). Així, la citació de fonts documentals confereix legitimitat al text acadèmic, permet mostrar la gratitud amb el treball dels autors precedents i, integrant la informació prèvia, amb la citació directa o la remissió a les fonts, allibera de “caure en la prolixitat i avorrir l'avaluador del nostre treball” (pàgina 87) amb informacions que probablement ja coneix. Òbviament, Lluch i Nicolàs no s'estan d'advertir contra el plagi, resumint i adaptant la proposta de Frick (“How to Recognize Plagiarism”), ja que, si se'ns permet l'expressió, el plagi s'ha de considerar la bèstia negra de l'escriptura acadèmica contemporània, amb la facilitat de l'accés a la informació que confereix la globalitat virtual. Els autors acaben el capítol explicant les diferents formes d'elaborar una bibliografia i les diverses maneres de citar en un text acadèmic (vegeu el gràfic 17, pàgina 103).

El capítol V clou la primera part de l'obra ocupant-se del procés de revisió. En primer lloc, Lluch i Nicolàs destaquen la necessitat de comprovar si el text “satisfà les expectatives de la comunicació acadèmica” (pàgina 107) i si cal introduir canvis que poden millorar el resultat textual. Així, l'escriptura s'entén com un procés obert i cíclic en què les diverses fases es retroalimenten, de manera que la revisió

esdevé imprescindible. Per als autors, el procés inclou tres nivells: a) la verificació de la presentació formal, de l'organització de la informació i de les convencions de citació i de la bibliografia; b) la verificació que el contingut és coherent amb les fonts d'informació, la correcció lingüística vinculada amb la normativa i la comprovació de la formalitat del registre, incloent-hi la revisió dels signes de puntuació, i c) la correcció estilística. En aquest sentit, és molt d'agrair l'exhaustivitat del quadre final amb els aspectes que cal tenir en compte en la revisió (taula 9, pàgines 112-114).

En general, la diversitat de gèneres acadèmics que integren la segona part del llibre (capítols vi-xv) tenen en comú l'adopció de la perspectiva de l'estudiant; aquí rau probablement la principal diferència amb *Comunicar la ciència*, que comentaven adés, més adreçat a un receptor expert o semiexpert. Així, des de l'òptica de les dificultats a què s'enfronta l'estudiant, s'aborden, en primer lloc, un conjunt de gèneres que serveixen de suport a l'estudi i preparació de tasques d'avaluació: resums, apunts, esquemes, fitxes i guions d'exposició oral (capítols vi-x). En segon lloc, es discuteixen les característiques d'una sèrie de textos acadèmics que se solen identificar amb els processos d'avaluació: exàmens, treballs de curs o d'estudi, treballs d'investigació i ressenyes crítiques (capítols xi-xiv). Finalment, el capítol xv es dedica a la comunicació virtual, per l'especificitat que té respecte dels mitjans tradicionals, atès que esborra els límits difusos entre oralitat i escriptura, incloent-hi els límits entre comunicació en situació i en diferit; s'hi dediquen apartats al correu electrònic, a la xarxa social Twitter i als blogs.

En definitiva, el llibre que ens ofereixen Lluch i Nicolàs constitueix una contribució idònia per tal d'ajudar a resoldre un dels grans handicaps a què s'enfronten, des de les respectives òptiques, els docents i els estudiants universitaris: l'ensenyament-aprenentatge de la competència comunicativa escrita adequada a l'àmbit acadèmic. No endebades, els autors ja apunten a la introducció que "les mancances i les deficiències de l'alumnat universitari són diverses, però totes poden reduir-se en una proporció elevada a problemes de llenguatge" (pàgina 13), entesos en el sentit de problemes que afecten la competència comunicativa acadèmica formal, sobretot a través del canal visual.

El to directe i didàctic que adopten els autors, sempre conscients que el manual s'adreça sobretot a estudiants, és a dir, aprenents facilita l'aprehensió dels continguts. Tanmateix, no es perd de vista la mirada o l'interès de l'especialista, que necessita recursos de suport per moure's en l'oceà d'incerteses que constitueix l'ensenyament de la competència comunicativa a un públic divers, amb punts de partença molt variats, però amb una meta comuna que cal assolir: l'adequació a la comunicació acadèmica escrita. D'altra banda, l'organització de cada capítol facilita la consulta i la cerca de la informació. Així, hi trobem un apartat introductori de definició dels conceptes, un nombre variable d'apartats procedimentals o metodològics, que desenvolupen les fases dels processos textuais, i un apartat final que resumeix esquemàticament en clau instructiva les etapes de cada procés. De fet, la macroestructura de tot el volum reflecteix a la perfecció la voluntat de teixir un manual de consulta senzill i directe, però alhora rigorós i complet. Cal agrair, doncs, a Gemma Lluch i Miquel Nicolàs aquest llibre necessari i ben construït. I cal donar l'enhorabona sobretot als estudiants universitaris: *Escriptura acadèmica* ha vingut per atenuar les pors i pal·liar les inseguretats que generen el full i la pantalla en blanc. I ha vingut per quedar-se entre nosaltres.